

До разової Спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Одеська юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента, доцента кафедри кримінального процесу Національного університету «Одеська юридична академія», кандидата юридичних наук, доцента *Стоянова Миколи Михайловича*

на дисертацію *Лукашук Каріни Русланівни* на тему: «**Оскарження повідомлення про підозру слідчому судді при розслідуванні корупційних правопорушень**», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасний етап розвитку кримінального процесу в Україні характеризується поступовим посиленням гарантій захисту прав людини та впровадженням європейських стандартів правосуддя. Однією з ключових процесуальних гарантій є можливість судового контролю за діями та рішеннями правоохоронних органів, зокрема - за повідомленням про підозру. Цей інститут, будучи важливим елементом кримінального провадження, визначає процесуальний статус особи, коло її прав та обов'язків, а також може істотно вплинути на її репутацію та подальший хід кримінального провадження. Тому ефективність та прозорість механізму оскарження повідомлення про підозру безпосередньо пов'язана з рівнем гарантування прав і свобод учасників кримінального процесу.

Особливої ваги проблема набуває у провадженнях про корупційні правопорушення, які традиційно перебувають у центрі суспільної уваги та є одним з головних індикаторів ефективності роботи державних інституцій. Високий суспільний резонанс, що супроводжує такі провадження, створює ризики політичного або медійного тиску на органи слідства і суд, а також підвищує вимоги до бездоганності процесуальних рішень. У цьому контексті можливість оскарження повідомлення про підозру набуває подвійного значення: як запобіжник від зловживань і як інструмент зміцнення довіри до антикорупційної юстиції.

Разом з тим, правове регулювання цієї процедури в Україні залишається фрагментарним і суперечливим. Чинний КПК України прямо не передбачає

загального порядку оскарження повідомлення про підозру, що породжує різні підходи в судовій практиці. Судова практика є неоднорідною, що створює правову невизначеність як для сторони захисту, так і для сторони обвинувачення. Крім того, міжнародні стандарти захисту прав людини, сформульовані, зокрема, у практиці Європейського суду з прав людини, вимагають, щоб кожне втручання у права особи було законним, необхідним та пропорційним. Відсутність чітких і уніфікованих процесуальних механізмів перевірки обґрунтованості підозри може призвести до порушення права на справедливий суд, гарантованого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. У справах про корупційні правопорушення, де часто застосовуються запобіжні заходи та втручання у приватне життя, значення цієї вимоги є особливо великим.

Таким чином, дослідження питань оскарження повідомлення про підозру слідчому судді при розслідуванні корупційних правопорушень має не лише теоретичну, але й важливу практичну цінність. Воно сприятиме формуванню єдиних підходів у судовій практиці, вдосконаленню процесуального законодавства та зміцненню гарантій прав особи, що притягується до кримінальної відповідальності. Результати такого дослідження можуть стати основою для розроблення пропозицій щодо удосконалення КПК України та гармонізації національних процедур із міжнародними стандартами.

Ступінь обґрунтованості наукових рекомендацій, положень і висновків, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження характеризується системним та послідовним підходом до вивчення предмету – підстав та порядку оскарження повідомлення про підозру до слідчого судді при розслідуванні корупційних правопорушень.

Метою дисертаційного дослідження є вивчення специфіки оскарження повідомлення про підозру слідчому судді при розслідуванні корупційних правопорушень, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій змін до чинного кримінального процесуального законодавства України.

Для досягнення зазначеної мети у дисертації вирішувались такі завдання: визначити поняття та ознаки корупційних кримінальних правопорушень; встановити сутність таких правових явищ, як «підозра» та «повідомлення про підозру»; охарактеризувати слідчого суддю як спеціального суб'єкта, уповноваженого на здійснення судового контролю на стадії досудового розслідування; проаналізувати підстави оскарження повідомлення про підозру у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень до слідчого судді; встановити особливості подання скарги при оскарженні повідомлення про підозру у вчиненні корупційних кримінальних правопорушень; визначити порядок розгляду слідчим суддею скарг при оскарженні повідомлення про підозру корупційних кримінальних правопорушень, а також підстави та порядок

оскарження ухвал слідчого судді за результатами розгляду зазначених скарг; сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства в частині регулювання оскарження повідомлення про підозру, в тому числі підозру щодо корупційних правопорушень.

Методологічним підґрунтям дисертаційного дослідження виступає комплекс загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження. За допомогою діалектичного методу визначено правову природу таких понять, як корупція (п. 1.1), підозра та повідомлення про підозру (п. 1.2) тощо. Системний метод та метод системно-структурного аналізу дозволив сформулювати класифікацію підстав оскарження повідомлення про підозру до слідчого судді при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень (п. 2.1), підстав для оскарження та скасування ухвал слідчих суддів за результатами розгляду скарг на повідомлення про підозру (п. 3.2) тощо. Формально-юридичний метод було застосовано при визначенні понятійно-категоріального апарату дослідження, аналізі положень чинного кримінального процесуального законодавства та судової практики (розділи 1, 2, 3). Логіко-нормативний метод використовувався при формулюванні змін та доповнень до чинного кримінального процесуального законодавства України (розділи 1, 2, 3).

Обґрунтованість роботи підтверджується опрацюванням дисертанткою значної кількості наукових праць, а також широкою базою нормативних та емпіричних джерел, серед яких в першу чергу необхідно виділити рішення ВАКС. Наведене також свідчить про всебічне вивчення проблематики роботи, високий рівень наукової підготовки дисертантки та її навички до теоретичного узагальнення опрацьованого матеріалу і вироблення на їх основі нових пропозицій та рекомендацій. Результати дослідження свідчать про виконання поставлених наукових задач, є логічними та послідовними, аргументованими та новими для сучасної правової доктрини.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертація складається із анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які включають сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (179 найменувань) та трьох додатків. Структура дисертації Лукашук К.Р. не викликає заперечень. Виклад змісту дисертації логічний та послідовний.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної тематики, сформульовано мету роботи та завдання дослідження, подано коротку характеристику результатів дослідження, ступінь їх апробації та публікації.

У першому розділі досліджено поняття та ознаки корупційних кримінальних правопорушень, правову природу підозри та повідомлення про

підозру у кримінальному провадженні, а також роль слідчого судді як гаранта захисту прав осіб під час досудового розслідування.

У другому розділі детально досліджені підстави оскарження повідомлення про підозру при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, а також порядок подання скарг до слідчого судді.

В третьому розділі власне аналізується порядок розгляду скарг на повідомлення про підозру при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, а також порядок апеляційного оскарження відповідних судових рішень за результатами розгляду таких скарг.

Всі поставлені завдання у дисертаційній роботі виконано в повному обсязі, зроблено відповідні висновки та сформульовано пропозиції позиції щодо внесення змін і доповнень до КПК України для усунення недоліків і прогалин, які виникають при оскарженні повідомлень про підозру до слідчого судді.

Повнота викладених наукових положень в опублікованих працях. Основні наукові положення дисертації, висновки та рекомендації Лукашук К.Р. достатньо повно представила у одинадцяти наукових публікаціях, у тому числі в трьох статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, одній статті, опублікованій у виданні, включеному до міжнародної наукометричної бази Web of Science, а також семи тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Теоретична та практична значимість результатів дисертаційного дослідження. Розроблені авторкою і викладені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації можуть бути використані в: науково-дослідній роботі – для подальших наукових досліджень особливостей оскарження повідомлення про підозру до слідчого судді, в тому числі при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень; правотворчій діяльності – для удосконалення нормативної регламентації оскарження повідомлення про підозру до слідчого судді при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень; правозастосовній діяльності – для забезпечення єдності у застосуванні положень кримінального процесуального законодавства у процесі оскарження повідомлення про підозру до слідчого судді при розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень; навчальному процесі – при викладанні дисципліни «Кримінальний процес», а також спеціальних курсів «Права людини у сфері кримінальної юстиції», «Сучасні проблеми кримінального та кримінально-процесуального права», «Актуальні питання сучасного кримінального провадження» та ін. (Акт впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 28 травня 2025 року).

Наукова новизна одержаних результатів Вивчення змісту дисертації Лукашук К.Р. дає можливість стверджувати, що всі сформульовані авторкою

елементи наукової новизни, отримані в ході дослідження є доведеними та такими, що несуть в собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення. Зокрема, серед наукових ідей, які найбільше привернули увагу, слід виокремити наступні:

- запропоновано розглядати діяльність НАБУ як розслідування «особливо небезпечних кримінальних правопорушень, що становлять загрозу національній антикорупційній безпеці держави» задля розмежування понять «корупційні кримінальні правопорушення», яке міститься в КК України, та тих правопорушень, які віднесені до підслідності НАБУ відповідно до ст. 216 КПК України;

- задля кращого гарантування реалізації права на захист під час оскарження повідомлення про підозру пропонується в ст. 276 КПК України передбачити обов'язок сторони обвинувачення одразу після повідомлення про підозру та роз'яснення прав також надати доступ до матеріалів досудового розслідування, якими обґрунтовується відповідна підозра (крім матеріалів про застосування заходів безпеки щодо осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а також тих матеріалів, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню);

- запропоновано за аналогією з процедурою подання апеляційної скарги передбачити в ст. 303 КПК України вимоги, які мають висуватися до скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача та прокурора (скарга подається в письмовій формі; у скарзі зазначаються найменування суду, до слідчого судді якого звертається особа, яка подає скаргу; прізвище, ім'я та по батькові (найменування), місце проживання (перебування) особи, яка подає скаргу, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є; рішення, дія або бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, яка оскаржується; вимоги особи, яка подає скаргу, та їхнє обґрунтування із зазначенням того, у чому полягає незаконність рішення, дії чи бездіяльності; перелік матеріалів, що додаються; скарга підписується особою, яка її подає), а також передбачити в ст. 304 КПК України можливість винести слідчому судді ухвалу про залишення скарги без руху, в якій зазначаються недоліки скарги і встановлюється достатній строк для їхнього усунення;

- аргументовано необхідність надання викривачу права на подання апеляційної скарги на ухвалу слідчого судді за результатами розгляду скарги на повідомлення про підозру;

Дотримання принципів академічної доброчесності. У дисертаційному дослідженні та наукових публікаціях здобувачки НЕ виявлено текстових запозичень без посилання на першоджерело, фабрикації, фальсифікації та інших порушень принципів академічної доброчесності.

Щодо конфлікту інтересів. Рецензент не має реального чи потенційного конфлікту інтересів щодо здобувачки, Лукащук Каріни Русланівни, її наукового керівника, Торбаса Олександра Олександровича, та не є їх близькою особою.

Позитивно оцінюючи проведене дисертаційне дослідження, у порядку наукової дискусії необхідно звернути увагу на деяких питаннях, які потребують уточнення при публічному захисті дисертації, серед яких:

1. В тексті дисертаційного дослідження здобувачка пропонує внести зміни в перелік суб'єктів, які наділені правом подавати апеляційні скарги, та включити до цього переліку викривача, який буде мати змогу оскаржувати судові рішення «під час апеляційного оскарження ухвали за результатами розгляду скарги на повідомлення про підозру» (с. 142). Така позиція, на думку рецензента, потребує додаткової аргументації. Дійсно, викривач є вкрай важливим учасником кримінального провадження і отримання ним винагороди залежить і від рішення слідчого судді, який буде розглядати скаргу на повідомлення про підозру. Проте участь викривача в апеляційному провадженні на даний момент обмежена саме питаннями, які пов'язані лише винагородою, в той же час можливість подачі апеляційної скарги на рішення за результатами оскарження повідомлення про підозру дозволяє йому напряму втручатися в кримінально-правовий спір, який виник між стороною обвинувачення і захисту, що, на мою думку, є трохи спірним.

2. Також в дисертації пропонується доповнити ст. 303 КПК України частиною четвертою наступного змісту «Повторне звернення зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора за тих самих підстав не допускається». Погоджуючись щодо можливого потенційного зловживання правом подавати скарги відповідно до ст. 303 КПК України, також існує ризик і того, що запропоноване уточнення даної норми дозволить уповноваженим учасникам кримінального провадження необґрунтовано відмовляти у розгляді скарги, які подаються вдруге, але з інших причин. Власне даний ризик потребує додаткового вивчення та вирішення в межах нормативного регулювання.

Висловлені зауваження характеризують складність обраної теми й мають дискусійний та рекомендаційний характер, а тому істотно не впливають на загалом позитивну оцінку дисертаційного дослідження Лукащук Каріни Русланівни.

Резюмуючи, можна стверджувати, що дисертація Лукащук Каріни Русланівни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, в якому авторка змогла комплексно розкрити теоретичну та практичну специфіку проблематики оскарження повідомлення про підозру слідчому судді при розслідуванні

корупційних правопорушень, а також розробити рекомендації щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Узагальнюючи викладене, дисертація Лукашук Каріни Русланівни «Оскарження повідомлення про підозру слідчому судді при розслідуванні корупційних правопорушень» є самостійною кваліфікаційною науковою працею, яка виконана здобувачкою особисто, містить нові науковообґрунтовані теоретичні результати проведених нею досліджень, що мають важливе значення для розвитку науки. Рецензована робота відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 08 квітня 2025 року № 426), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 03 травня 2024 року № 507), а також Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами), а її авторка – Сліпенюк Тетяна Михайлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

доцент кафедри кримінального процесу

Національного університету

«Одеська юридична академія»,

кандидат юридичних наук, доцент

Микола СТОЯНОВ